

معلومات پیرامون روابط تجاری افغانستان با هند در قاموس کبیر افغانستان

بخش اول

روابط تجاری بین افغانستان و هند طی قرون متمادی و از زمانه های قبل از میلاد وجود داشته و کشور هندوستان در طول تاریخ چه قبل از استعمار نیم قاره هند توسط انگلیسیها و چه بعد از آن، یکی از کشورهای شریک عنعنوی تجاری افغانستان محسوب میگردد. بناً روابط تجاری بین افغانستان و هند رامیتوان در سه مرحله تقسیم کرد.

- روابط تجاری بین افغانستان و هنداز زمانه های قدیم الی آغاز دوره استعمار بریتانیا.
- روابط تجاری بین افغانستان و هند برتانوی الی ختم دوره استعمار و آزادی نیم قاره هند.
- روابط تجاری بین افغانستان و هندپس از استقلال هند.

مرحله اول قبل از ورود انگلیسیها به هند:

- تجارت زمینی: طوریکه اشاره شد، روابط تجاری بین افغانستان و هند از زمانه قدیم جریان داشته و قافله های بزرگ حامل اموال و کالاهای تجارتی میان هند و خراسان دررفت و آمد بود و هیچنوع محدودیتی در تجارت بین افغانستان و هند وجود نداشت. از لحاظ قدامت روابط تجاری بین افغانستان و هند به جاده ابریشم و سایر مسیرهای تجاری زمینی قبل از آن میرسد.
- محصولات: افغانستان عمدتاً میوه های خشک، پشم و پوست، حیوانات، فلزات و سنگ های قیمتی، چوب، صنایع دستی و غیره صادر می کرد و در مقابل، منسوجات، ادویهجات، از هند وارد می کرد.
- نقش هند: هند به عنوان یک مرکز تجاری مهم، نقش واسطه را در تجارت بین افغانستان و سایر نقاط جهان ایفا می کرد.

مرحله دوم دوران استعمار هند توسط انگلیسیها:

- تغییر مسیر تجارت: با تسلط انگلیس بر هند، مسیرهای تجاری به سمت بنادر هند تغییر مسیر دادند.
- صادرات افغانستان: انگلیسها از افغانستان به عنوان شریک تجاری مشکلات ایجاد نمودند و تجارت با افغانستان را در سرحدات که خود تعیین نموده بودند، محدود ساختند.
- واردات از هند: هند به عنوان بازار مصرف کالاهای انگلیسی تبدیل شد و این موضوع بالای واردات افغانستان نیز تأثیرات منفی بجا گذاشت زیرا ورود کالاهای هندی به افغانستان توسعه یافت و در بعضی موارد سبب کاهش یا سقوط صنایع دستی در کشور شد. اما به هرحال تجارت دوام پیدا کرد.

این روابط الی زعامت تیمورشاه و امیردوست محمد که مقارن است باورود انگلیسیها به نیم قاره هند، دوام یافت. تجارت خارجی کشور که درطول زمانه ها سیر خودی داشته و باوصف آنکه میتوانست بزرگترین منبع درآمد برای دولت و تاجر باشد توجه جدی بدان کمتر صورت گرفته است. ازجانبی ثبت ارقام درافغانستان سابقه طولانی ندارد، بخصوص دربخش تجارت خارجی، بنابراین معلومات جامع و تاریخی را نمی توان درین عرصه بدست آورد و به تحلیل گرفت. اما

تاجائیکه میسر بوده سعی گردیده است تا ارقام و احصائیه های تجارت از منابع مختلف جمع آوری و تصویری روشنی از تجارت خارجی (صادرات و واردات) افغانستان درین مجموعه که حدود بیشتر از یک و نیم قرن را دربر میگیرد به شکل تحلیلی ارائه گردد. بعضی ارقام از منابع خارجی بخصوص انگلیسها بدسترس قرار دارد. چنانچه درباره راه های تجارتی و تجارت در دوره امیر دوست محمد خان راپورهای دیویس قابل تذکراند. وی اظهار میدارد که براه تاتره و دره های آنجانه ارزش اموال وارداتی افغانستان از هند ۱۵۶۵۱۳ پوند و صادرات افغانستان به هند ۱۲۰۶۴۳ پوند بوده که جمعاً مبلغ ۲۷۷۱۵۶ پوند میشود. براه دره گوالری واردات افغانستان از هند ۱۳۰۰۰۰ پوند و صادرات افغانستان به هند بر ۱۶۴۰۰۰ پوند بالغ میگردد. بهر صورت ارزش عمومی واردات افغانستان بر ۳۱۸۳۸۳ پوند و ارزش صادرات بر ۳۰۵۵۳۵ پوند بالغ گردیده و قیمت مجموعی تجارت خارجی افغانستان بجانب هند ۶۲۳۹۱۸ پوند بالغ میشود. طوریکه بملاحظه میرسد نسبت نبود پول با ارزش داخلی محاسبات ارزش تجارت خارجی کشور یا بر اساس پوند انگلیسی که همین حالا در انگلستان رایج است و یا روپیه هندی یا کلدار صورت گرفته و دادوستد انجام میشود. یکی از مواد مهم تجارتی شکارپور و هرات فیروزه نیشاپور بود که تجارت آن قبلاً به صد ها هزار روپیه می رسید اما در سالهای اخیر سلطنت امیر مقدار آن خیلی ها تقلیل یافت. جدول ذیل صادرات افغانستان را به هند از راه کوهستان افغانی و بلوچستان نشان میدهد:

صادرات

شماره	امتعہ صادراتی	ارزش به پوند
۱	رودنگ (لورند)	۱۲۲۲۸
۲	هینگ	۲۲۹۶
۳	ابریشم خام	۱۷۹۷۵
۴	پشم گوسفند	۳۱۵۱۰۴
۵	اسپ	۹۲۶۵۱
۶	میوه	۴۴۹۱۴

واردات از راه پشاور به کابل به پوند

شماره	امتعہ وارداتی	ارزش به پوند
۱	رخت باب نخی و پشمی انگلیسی و هند	۵۱۰۰۰
۲	ملبوسات ضخیم ساخت پنجاب	۱۴۰۰۰
۳	قند پنجاب	۷۲۰۰
۴	نیل از ملتان هند	۱۷۵۰۰
	جمله	۸۹۷۰۰

صادرات از راه کابل به پشاور

شماره	امتعہ صادراتی	ارزش به پوند
۱	ابریشم خام و رخت ابریشمی بخارایی	۷۹۶۰۲
۲	گلابتون روسی	۷۸۵۰
۳	اسپ و یابوی ترکستانی	۱۰۰۰۰
۴	بادام و کشمش کابلی	۲۵۱۱۵
۵	طلا و نقره	۴۲۳۸۷
	جمله	۱۶۴۹۵۴

بر علاوه موارد فوق انواع مختلف پوست از روسیه، قنایز و ابریشم کابلی، پوست روباه و میوه تازه و خشک نیز از اقلام عمده صادراتی بشمار میرفت. در جدول ذیل تجارت امرتسر به افغانستان و غیره مواضع در حدود سال ۱۸۵۸ نشان داده

شده است.

ارقام به پوند

تمام قیمت صادرات و واردات امرتسر به پوند	آنچه از افغانستان می آمد
اسم جنس	ارزش عمومی
پشم شال	۹۱۰۰۰
ابریشم خام	۱۲۳۶۷۵۰
رخت ابریشمی	۱۰۰۰
واردات بافغانستان به پوند	
رخت نخ	۲۳۱۶۰۰۰
نخ و تارنخی	۱۶۴۵۰۰
رخت پشمی و شری	۱۷۰۰۰
گلابتون و لیس و غیره	۶۴۰۰۰
رودنگ	۳۷۲۹۸۱
کرم دانه	۳۵۰۰
نیل	۶۵۵۰۰
چرس بارقند	۱۰۳۰۰۰
	۳۰۰

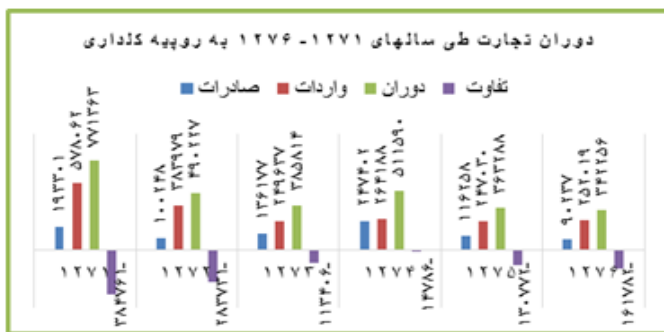
سایر اقلام ارقام به پوند

امتنه تجارتي	مقدار مجموعی	صادرات بافغانستان	واردات از افغانستان
زعفران	۱۳۲۰۰	-	۷۰۰ پوند
مصاله جات و ادویه	۶۶۰۶۶۰	۲۰۰۵۰۰	-
قند مصری	۶۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰	-
گروشکر	۱۷۴۰۰۰	۴۰۰	-
فلزات و ظروف	۲۵۰۴۸۰	۱۳۱۸۰	-
اهن	۱۷۵۳۳۷	۲۹۰۰	-
تیل	۱۱۲۰۰	۷۰۰	-
تتباکو و نسوار	۳۴۸۳۰	-	۲۰۰
پوست	۴۷۴۷۵	۴۵۰۰	-
کاغذ	۱۷۹۰۰	۵۵۰	-
میوجات و انار کابل	۹۰۹۷۰	-	۸۹۶۹۰

منبع: محمد انور نیر هروی «تجارت افغانستان در قرن ۱۹» مجله آریانا شماره دلو و حوت ۱۳۴۵ صفحه ۱۸-۳۶

از صدور و ورود اقلام فوق چنین معلوم میگردد که در آن زمان افغانستان نه تنها به صدور تولیدات و محصولات داخلی میپرداخت بلکه بعضی اقلام را از روسیه وارد و به هند صادر مینمود و همینطور اقلام دیگر را از هند وارد و به روسیه صادر مینمود و عواید خوبی بدست می آورد.* - امین ، پوهنمل حمیدالله، نظری به تجارت خارجی افغانستان سال ۱۳۵۰

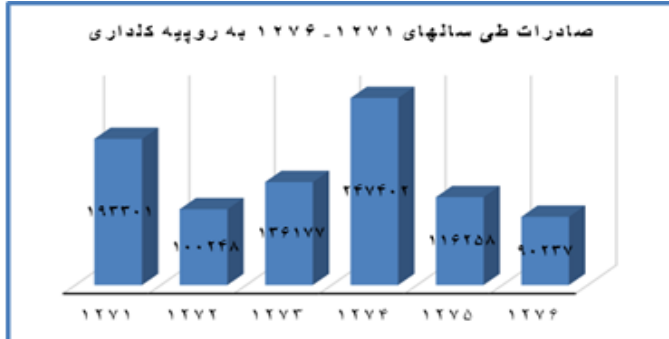
دوران تجارت طی سالهای ۱۲۷۶-۱۲۷۱ (۱۸۹۲-۱۸۹۷) ارقام و احصائیه از تجارت خارجی افغانستان درین دوره

حاکمی از آنست که دوران تجارت در سال ۱۲۷۱ مبلغ ۷۷۱/۳۶ هزار روپيه كلداری میشد، در حالیکه این رقم در سال ۱۲۷۶ بالغ بر ۳۲۴/۲۵ هزار روپيه كلداری گردیده است. این مقایسه مبین اُفت بیش از پنجاه درصد میزان دوران تجارت بوده است که از جمله صادرات در سال ۱۲۷۶ به ۹۰ هزار روپيه كلداری و واردات به ۲۵۲ هزار روپيه كلداری میرسید، که در مقایسه با

سال ۱۲۷۱، در صادرات تقلیل ۵۳/۴ فیصد و در واردات کاهش بیشتر از ۵۰ درصد دیده میشود. واردات سال ۱۲۷۱ حدود

۳ مرتبه بیشتر از صادرات به ثبت رسیده، اما واردات سال ۱۲۷۶ حدود ۲/۷۹ مرتبه بیشتر از صادرات بوده است. ارقام نشان دهنده آنست که در مجموع، دوران تجارت در این دوره سیر متموج داشته است که ممکن است ناشی از چالشهای

سیاسی-امنیتی و یا کمی حاصلات بوده باشد زیرا درین دوره یگانه سکتور مهم و عمده تامین صادرات سکتور زراعت و مالداري بوده است. بیلانس تجارت که متناسب با واردات و صادرات شکل گرفته، در حالیکه اُفت و خیزهای را به عقب گذاشته در طول این دوره منفی بوده است. صادرات در سال ۱۲۷۱ به ۱۹۳/۳ هزار روپیه کلداری میرسید و با نوساناتی که طی سالهای دیگر این دوره داشته در سال ۱۲۷۶ که سال اخیر این دوره

ارزیابی میباید به افت شدیدی (به مبلغ ۹۰/۲ هزار روپیه کلداری) مقابل گردیده و در حد کمتر از ۵۰ درصد در مقایسه با سال ۱۲۷۱ رسیده است. اقلام مهم صادراتی را اسپ و قاطر، ادویه یونانی، میوه جات، پوست و چرم، و روغن تشکیل میداد. ارزیابی صادرات طی سالهای ۱۲۷۱-۱۲۷۶ نشان میدهد که ترکیب صادرات طی همین مدت رویهمرفته ثابت باقیمانده اما تناسب اقلام صادراتی در ترکیب صادرات هر سال در حال تغییر بوده است. جدول صادرات بیانگر آنست که سکتور های صنعت و همچنان صنایع دستی افغانستان سهمی در صادرات این دوره نداشته و از سکتور معادن ارقام دقیقی به تفصیل سالهای مورد ارزیابی موجود نیست.

الف - جدول صادرات (به روپیه کلداری)

۱۲۷۶	۱۲۷۵	۱۲۷۴	۱۲۷۳	۱۲۷۲	۱۲۷۱	
۱۲۷۵	۱۱۹۵۵	۳۲۵۴۰	۱۸۷۵۹	۲۷۰۷۹	۱۶۲۰۰	اسپ و قاطر
۷۷۶۶	۲۲۵۸	۱۱۹۶۶۲	۱۱۹۶۲	۱۱۳۲۰	۱۴۸۴۹	ادویه یونانی
۳۰۸۵۴	۵۱۷۰۹	۴۶۴۲۲	۵۶۵۰۲	۶۰۹۸	۹۸۳۵۳	میوه جات و غیره
۸۸۹۵	۱۹۴۱۶	۱۷۷۷۵	۱۴۰۱۹	۱۷۹۴۳	۱۳۷۸۸	پوست و چرم
۲۴۴۴۴	۱۹۴۷۵	۱۷۰۴۲	۲۲۰۰۸	۲۴۹۰۰	۳۵۰۸۸	روغن
۱۷۰۰۳	۱۱۴۴۵	۱۳۹۶۱	۱۲۹۲۷	۱۲۹۰۸	۱۵۰۲۳	پشم خام و ساخته شده
۹۰۲۳۷	۱۱۶۲۵۸	۲۴۷۴۰۲	۱۳۶۱۷۷	۱۰۰۲۴۸	۱۹۳۳۰۱	مجموع صادرات

منبع: سالنامه افغانستان

واردات طی سالهای ۱۲۷۱-۱۲۷۶ به رویه کلداری

مجموع واردات در سال ۱۲۷۱ بالغ بر ۵۷۸/۰۶ هزار رویه کلداری گردیده و بنابر عللی که معلوم نیست در سالهای متعاقب آن سیر قهقرائی را پیموده و این رقم در سال ۱۲۷۶ به مبلغ ۲۵۲/۰۱ هزار رویه کلداری، تقریباً به نصف تقلیل یافته است. اقلام مهم وارداتی طی این دوره را (۱۲۷۱-۱۲۷۶)، نخ، پنبه، منسوجات، مواد رنگ آمیزی، چرم، برنج آهن و مس، شکر و چای تشکیل میداد. طوریکه از گرافها معلوم است بنابر رجحان واردات نسبت به صادرات طی سالهای متذکره بیلانس تجارت نیز منفی میباشد.

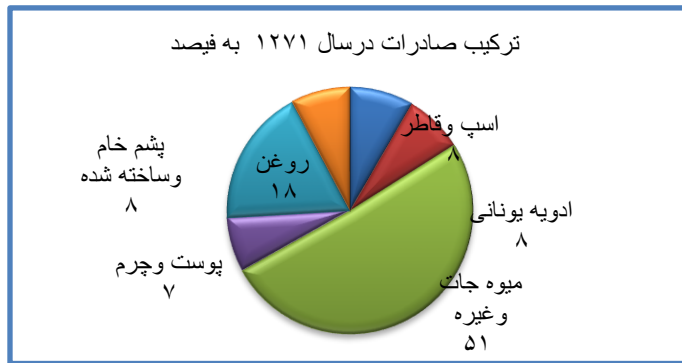
(به رویه کلداری)

ب - جدول واردات

۱۲۷۶	۱۲۷۵	۱۲۷۴	۱۲۷۳	۱۲۷۲	۱۲۷۱	
۶۵۳۷	۱۱۰۸۸	۱۱۳۵۰	۸۶۷۴	۶۰۶۴	۵۲۱۵	نخ - پنبه
۲۰۳۴۴۴	۱۴۵۰۸۲	۱۷۲۴۸۸	۱۵۱۴۰۰	۲۷۵۲۳۵	۴۳۰۹۷۸	منسوجات
۶۹۸۶	۱۵۵۱۲	۱۷۸۲۳	۱۵۲۱۸	۹۰۰۴	۱۰۵۵۲	مواد رنگ آمیزی
۳۹۱۴	۵۸۰۰	۱۵۲۱۵	۷۵۹۹	۱۰۴۴۶	۱۴۴۳	چرم
۷۰۲۶	۲۳۲۰۹	۱۱۹۸۸	۱۱۴۲۱	۱۲۴۰۴	۱۴۹۴۵	برنج آهن و مس
۸۲۷۲	۱۰۵۶۹	۸۱۹۵	۱۰۲۲۸	۱۵۷۱۴	۱۵۰۵۵	شکر
۱۵۸۴۰	۳۵۷۷۰	۲۷۱۲۹	۴۵۰۹۷	۶۱۱۱۲	۹۹۸۷۴	چای
۲۵۲۰۱۹	۲۴۷۰۳۰	۲۶۴۱۸۸	۲۴۹۶۳۷	۳۸۳۹۷۹	۵۷۸۰۶۲	مجموع واردات

منبع سالنامه افغانستان

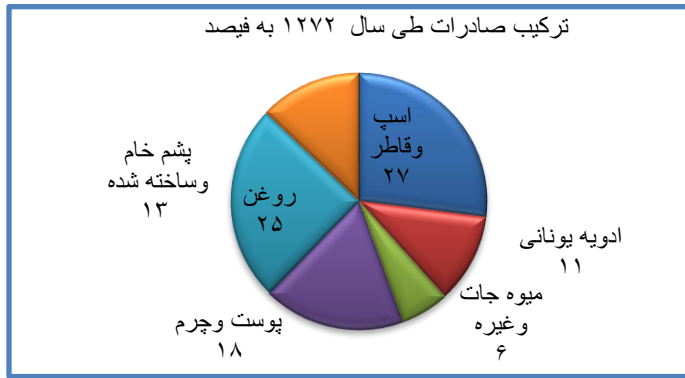
ترکیب صادرات طی سالهای ۱۲۷۱-۱۲۷۶ به فیصد:

منبع سالنامه افغانستان

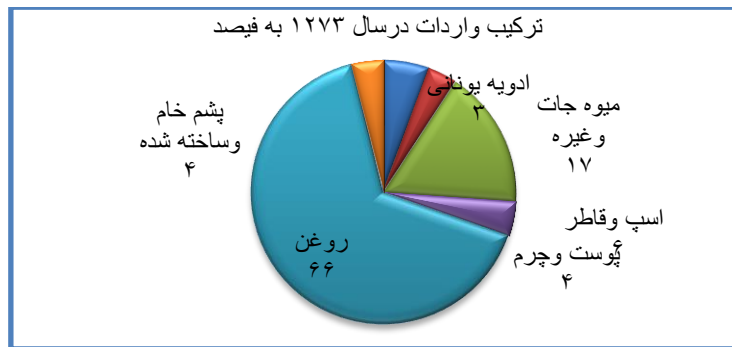
در سال ۱۲۷۱ عمده ترین قلم صادراتی رامیوه جات تشکیل میداد که ۵۱ درصد مجموع صادرات همان سال را احتوا میکرد و صادرات روغن در رده دوم قرار داشت، در حالیکه در سال ۱۲۷۲ بیشترین فیصدی سهم صادراتی، یعنی ۲۷ درصد در ترکیب صادرات مربوط به صدور اسپ و قاطر بوده است که مقام اول را حایز گردیده اما صادرات روغن با افزایش الی ۲۵ درصد، مقام دوم را حفظ نموده است.

در سال ۱۳۷۳ این تناسب بصورت کلی به نفع صادرات روغن تغییر نموده که ۶۶ درصد صادرات را احتوا مینمود و در جدول صادرات مقام اول را داشت. صدور میوه جات ۱۷ درصد را داشت. صدور میوه جات ۱۷ درصد را داشت. صادرات را احتوا میکرد و در قدم دوم قرار داشت، اسپ و قاطر درین جدول در قدم سوم و پوست و چرم و پشم خام در رده های بعدی قرار داشتند. در سال ۱۳۷۴ تناسب ترکیب اقلام صادراتی بکلی دگرگون شده و مقام اول را در جدول صادرات، ادویه یونانی با داشتن ۴۸ درصد بخود اختصاص داده است،

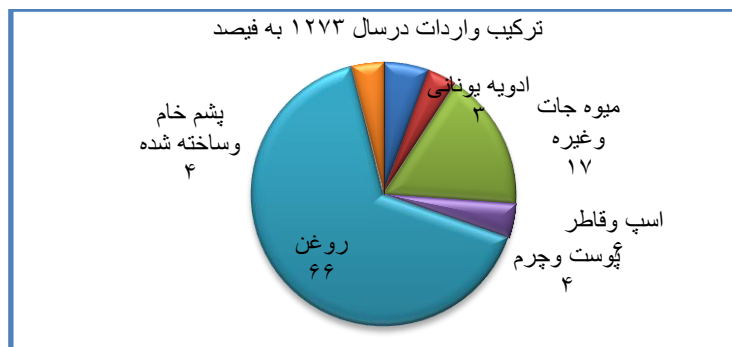

منبع: سالنامه افغانستان

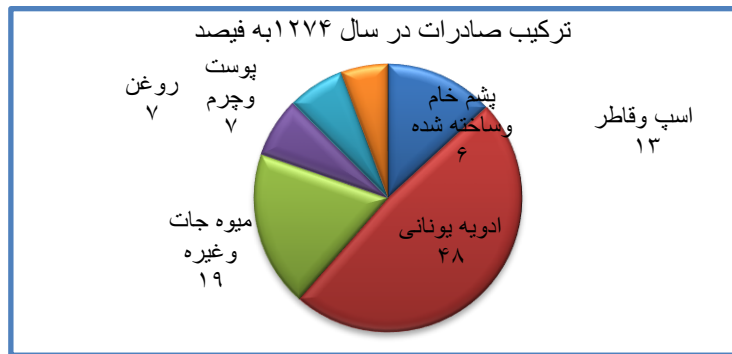
مقام دوم را میوه جات حایز گردیده که ۱۹ فیصد مجموع صادرات همان سال را تشکیل میداد. اما صدور اسپ و قاطر با داشتن ۱۳ درصد سهم در صادرات رده سوم را داشته در حالیکه ارزش مجموعی آن ۱۷۳/۴۶ فیصد نسبت به سال قبلی بیشتر بوده است.

منبع: سالنامه افغانستان

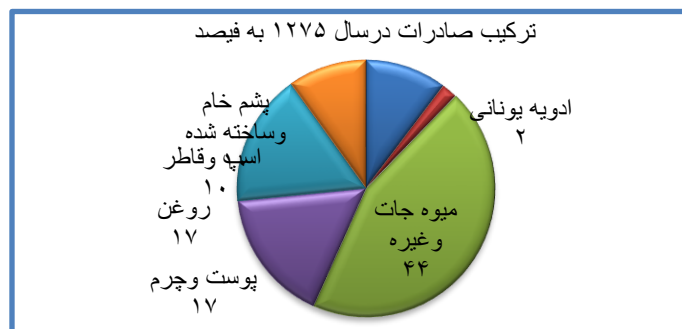
منبع: سالنامه افغانستان

منبع: سالنامه افغانستان

در سال ۱۳۷۵ تناسب ترکیب صادرات با سالهای دیگر متفاوت است، به این معنی که صدور میوه جات با داشتن ۴۴ فیصد سهم در صادرات مقام اول را بخود اختصاص داده و پوست و چرم درین سال راه خود را بطرف افزایش باز نموده و با داشتن ۱۷ در صد در رده دوم قرار گرفته و صدور روغن بازم بالا گرفته و با داشتن ۱۷ در صد نیز در رده دوم قرار دارد. صدور اسپ و قاطر و همچنان پشم خام و ساخته شده در ریدف سوم قرار دارند.

در سال ۱۳۷۶ صدور میوه جات با وجود ۱۰ در صد کاهش در مقایسه با سال ۱۳۷۵ بازم در مقام اول قرار گرفته

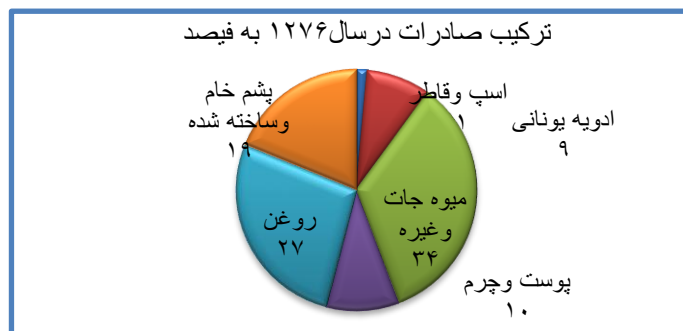

منبع: سالنامه افغانستان

در حالیکه صدور روغن در رده دوم، پشم خام و ساخته شده مقام سوم را احراز نموده و صدور اسپ و قاطر در رده اخیر اخذ موقع کرده است.

هرگاه طی این دوره به روند صادرات دقت شود چنین نتیجه بدست می آید که در سالهای یادشده میوه جات مهمترین قلم صادراتی را تشکیل میداد که طی سه سال با سهم ۳۴ الی ۵۱ فیصد، در رده اول جدول صادرات قرار داشت.

سایر اقلام صادراتی مانند اسپ و قاطر، روغن و ادویه یونانی، در حالیکه طی همین سالها جاهای خویش را در جدول صادرات تعویض نموده اند، توانسته اند در ترکیب صادرات کشور حایز مقام اول گردند، اما در نهایت صادرات اسپ و قاطر و ادویه یونانی در سال ۱۳۷۶ سیر نزولی را پیموده و صدور اسپ و قاطر در سالهای بعدی بنابر دلایل نامعلوم

منبع: سالنامه افغانستان

به اُفت شدید مواجه و با وصف آنکه از امتعه مهم صادراتی بود از ترکیب صادرات خارج شده است. حذف اقلام متذکره از جدول صادرات تحت هرگونه عواملی که بوده باشد اثرات منفی را در سال های بعدی در مجموع صادرات و دوران تجارت افغانستان بجا گذاشته است. طوریکه دیده میشود صادرات کشور درین دوره برسکتور زراعت و مالداری استوار بوده است. درین دوره از سنگهای قیمتی و نیمه قیمتی مانند لاجورد،

ياقوت، وغيره نيز صادرات صورت گرفته، اما رقام دقيق آن بدسترس نيست. به گفته هميلتون بعداز مرگ امير عبدالرحمن صادرات ميوه قندهار به هند از برکت استفاده از خط آهن چمن چنان رونق گرفت که در مدت پنج سال اراضي اطراف قندهار کاملاً از باغهاي ميوه پوشيده شد.